

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Konverzační analýza korejštiny českých studentů

Conversation Analysis of Korean Language of Czech Students

OLOMOUC 2020 Soňa Búziková

Vedoucí bakalářské práce: František Kratochvíl, MA, Ph.D.

Prohlášení o samostatnosti

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 5. 5. 2020

Soňa Búziková

Děkuji Františku Kratochvílovi, MA, Ph.D. za konzultace, rady, připomínky i technické vybavení, které mi během bakalářské práce poskytl.

Anotace

Jméno a příjmení:	Soňa Búziková
Název fakulty a katedry:	Filozofická fakulta, Katedra asijských studií
Název práce:	Konverzační analýza korejštiny českých studentů
Vedoucí práce:	František Kratochvíl, MA, Ph.D.
Rozsah:	46 stran, 60 345 znaků
Počet titulů použité literatury:	25
Počet příloh:	2
Klíčová slova v ČJ:	konverzační analýza, korejský jazyk, koreanistika, transkript, zdvořilost, reakční projevy
Klíčová slova v AJ:	conversation analysis, korean language, korean studies, transcript, honorifics, backchannels

Abstrakt v ČJ:

V této bakalářské práci mám za cíl vytvořit konverzační analýzu korejského jazyka na základě zpracování rozhovoru v korejštině mezi českou studentkou a korejskými studenty. V teoretické části se věnuji historii koreanistiky v České republice, dále konverzační analýze a vybraným oblastem týkajících se korejského jazyka. Popisuji zde především zdvořilost a reakční projevy v tomto jazyce. V praktické části analyzuji rozhovor českých a korejských studentů v korejštině. Zaměřuji se zde primárně na projevy zdvořilosti, volbu témat a způsobů přechodů mezi nimi, strukturování vět, reakční projevy účastníků a volby oslovení. Pro popisování a rozebírání těchto oblastí vycházím kromě odborné literatury také z doplňkových rozhovorů se samotnými účastníky, jež jsem následně s každým realizovala. Také vycházím z vlastních poznatků, neboť jsem sama byla jedním z účastníků a mohu tedy situace nastalé v rozhovoru popsat z mého úhlu pohledu. Chci, aby tato práce sloužila pro další zkoumání korejského jazyka a poskytla užitečné informace, jež bude možné aplikovat do učebních pro české studenty.

Abstrakt v AJ:

The main goal of this thesis is to create a conversation analysis of interaction between Czech and Korean students in Korean language. The theoretical part of this thesis offers a short history of Korean studies in the Czech Republic. Subsequently, I introduce the field of conversation analysis (CA) and its methodology. The parts of Korean grammar relevant for the study are honorifics and backchanneling. The analytical part presents the analysis of an interaction within a mixed Korean-Czech group conducted in Korean. The analysis is primarily concerned with the expression of politeness, topic choice, transitions, sentence structure, backchannelling, and the usage of address terms. The analysis is verified in a follow-up interview with each participant who is given a chance to reflect on the examined interaction. The follow-up interview opens an opportunity to provide my own reflections on the interactions, as I was one of the participants. This thesis should be useful to those who are interested in the Czech-Korean community and its communication habits that show some features typical for language contact outcomes. The informal conversation strategies may enrich language teaching material for Czech students of Korean.

Obsah

Obsah	6
Ediční poznámka	7
Úvod.....	8
1 Koreanistika v ČR.....	9
1.1 Univerzita Karlova.....	9
1.2 Univerzita Palackého	10
2 Konverzační analýza	11
3 Zdvořilost a formálnost v korejském jazyce	13
3.1 Dělení zdvořilostí.....	13
3.2 Oslovování	16
4 Zpětná vazba (reakční projevy).....	17
4.1 Kritéria rozlišení	17
4.1.1 Funkce	17
4.1.2 Forma	18
4.2 Správnost použití.....	18
5 Metodika	20
5.1 Neřízený skupinový rozhovor	20
5.2 Polostrukturovaný rozhovor.....	20
5.3 Transkript.....	21
6 Výzkum.....	24
6.1 Účastníci.....	24
6.2 Průběh rozhovoru	25
6.2.1 Zdvořilost	25
6.2.2 Témata.....	28
6.2.3 Složené věty	31
6.2.4 Zpětná vazba (reakční projevy).....	33
6.2.5 Oslovení	37
6.2.6 Zakončení.....	38
6.3 Shrnutí poznatků	40
Závěr	42

Ediční poznámka

Pro přepis jmen a příkladových vět, které nejsou součástí přepisu rozhovoru, používám českou transkripci korejštiny. V textu je přepis vyznačen kurzívou (kromě jmen). Překlad příkladových vět do češtiny je zaznamenán za větou v kulatých závorkách. Korejská jména jsou psána v pořadí příjmení a následně jméno.

Pro přepis rozhovoru používám český fonetický přepis. Překlad rozhovoru do češtiny je zaznamenán vždy na řádku následujícím po přepisu a je odlišen světlejší barvou textu. Jednoslovné výňatky z přepisu ve výzkumné části jsou uvedeny v kulatých závorkách.

Úvod

Při osvojování si cizích jazyků se často setkáváme s překážkami, které nám do cesty klade náš rodný jazyk či naše kultura. Dobrým příkladem těchto rozdílů jsou zdvořilostní formy. V různých zemích se liší způsob jejich použití nebo množství zdvořilostních stupňů. Takové rozdíly jsou často způsobeny rozdílností kultur. V jedné zemi je například kladen velký důraz na společenské postavení, věk či vzájemný vztah mezi účastníky konverzace. V jiných zemích se zase naopak zdvořilostní stupně mohou vytrácet, třeba z důvodu budování sociálního státu a rovnostářské společnosti, jak je tomu například u severovýchodních států Evropy. Proto stejná věta použitá v různých jazycích může být vnímána rozdílně. Dokážeme-li tedy správně analyzovat náš styl užívání cizího jazyka, můžeme si jej lépe osvojit. Proto je důležité uvědomovat si podobnosti a rozdílnosti v jazycích a naučit se s nimi pracovat.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat právě na ty oblasti konverzace v korejském jazyce, které českým studentům působí problémy. Tato práce vychází z autentické interakce studentů a používá metodu konverzační analýzy.

Konverzační analýza dosud nebyla aplikována na komunikaci českých studentů v korejštině, ale tento přístup může mít přímý praktický dopad na výuku jazyka. Výuka korejštiny je založena na tištěných učebních materiálech a odráží psanou formu jazyka. Zaměření na korejskou konverzaci je méně obvyklé. Soustavné zkoumání hovorového jazyka ve spontánní konverzaci nabízí možnost obohacení a rozšíření jazykových kompetencí studentů.

Předmětem této práce je rozbor konverzace, která probíhá v korejském jazyce mezi třemi Korejci a jednou českou studentkou. Cílem rozboru je odhalit opakované konverzační strategie a určit, do jaké míry jsou ovlivněny českým nebo korejským jazykem, případně jaký jiný důvod za těmito jevy stojí. Zaměřuji se na jihokorejskou jazykovou normu, která se na Univerzitě Palackého vyučuje a kterou používají i všichni tři korejští mluvčí, jenž se konverzace účastili. Všichni účastníci souhlasili se zpracováním dat pro tuto práci. Jejich souhlas se zpracováním osobních dat a dat záznamů se nalézá v elektronické příloze k této práci společně s transkripcí zkoumaného rozhovoru.

1 Koreanistika v ČR

V této části bude představena historie české koreanistiky a současně metodologie výuky korejského jazyka v České republice. Vývoj oboru a jeho rozšíření souvisí ve velké míře s navázáním diplomatických styků. S Korejskou lidově demokratickou republikou (dále KLDR) začal oficiální kontakt již po II. světové válce. S Korejskou republikou (dále Jižní Korea) zahájila Česká republika diplomatické styky v březnu roku 1990. Od toho se tedy odvíjí také způsob, jakým se česká koreanistika utvářela.

Rozdělení země na Jižní Koreu a KLDR mělo dopad i na korejský jazyk. Zatímco do jihokorejštiny proniklo množství nových slov z angličtiny, došlo také ke zkracování a zjednodušování slov a k jejich kombinování pro vytváření slov nových, korejština používaná v KLDR se vyvíjela odlišným způsobem. Příkladem je komunismem ovlivněná slovní zásoba, jež se v Jižní Koreji nevyužívá.

Koreanistika v České republice existuje již několik desetiletí na Univerzitě Karlově v Praze a nově také na Univerzitě Palackého v Olomouci. V následující části bude představen vývoj obou pracovišť a výuky korejského jazyka na těchto dvou univerzitách (Karlova univerzita – Koreanistika, Palackého univerzita – Korejšťina pro hospodářskou praxi).

1.1 Univerzita Karlova

V České republice se korejština začala oficiálně vyučovat od roku 1952, kdy byli na Univerzitu Karlovu přijati první dva studenti na obor koreanistiky, který byl otevřen v roce 1950. Hlavní představitelé a zakladatelé české koreanistiky jsou Alois Pultr a Han Hung-su (Pucek, 2015:8). Společně položili základy výuce korejského jazyka, vytvořili základní texty pro výuku korejštiny, napsali Učebnici korejštiny (1954) a Příruční slovník (1954), což byl druhý díl učebnice. I tak ovšem nebyl dostatek učebních materiálů a využívalo se slovníků a odborné literatury cizojazyčné, například slovníky ze Sovětského svazu a KLDR a další odborná literatura psaná v angličtině, němčině či francouzštině (Pucek, 2015:14). Výuka byla založena na severokorejské jazykové normě až do roku 1990. Od roku 1990 se výrazně prohloubila spolupráce

s Jižní Koreou (Pucek, 2015:33). Jihokorejská norma je tedy v České republice vyučována poměrně krátkou dobu. Z toho důvodu bylo nutné aktualizovat učební materiály. Předními autory nových učebnic, příruček a sborníků jsou Vladimír Pucek, Miriam Löwensteinová, Tomáš Horák a Marek Zemánek.

1.2 Univerzita Palackého

Univerzita Palackého nabízí studium korejštiny od roku 2003 a jako samostatný obor „Korejština pro hospodářskou praxi“ od roku 2015. Program byl akreditován v roce 2014. Od začátku se vyučuje jihokorejská norma (Pucek, 2015:72) a významný podíl ve výuce mají jihokorejští lektori.

Při výuce jsou využívány především zahraniční tištěné učební materiály. Učebnice jsou pouze v angličtině a korejštině. Jelikož nejsou tyto učebnice určeny primárně českým studentům, chybí v nich přihlídnutí ke specifikům češtiny. Zohlednění češtiny v učebních materiálech může výuku zefektivnit a budeme-li mít více takových učebních, audiovizuálních či dalších druhů výukových materiálů, můžeme tak poskytnout studentům výuku více na míru.

2 Konverzační analýza

Proces osvojování cizího jazyka je dlouhý a má mnoho fází, jež nelze vždy pozorovat. Zkoumání je časově náročné. Výzkum zabývající se osvojováním si cizího jazyka vychází z oblastí sociolingvistiky, psychologie, vzdělávání, sociologie. Existuje mnoho faktorů, jež tento proces ovlivňují.

Ke zkoumání zvoleného tématu je využita konverzační analýza, která rozebírá mezilidskou verbální a neverbální interakci a přispívá k objasnění procesů osvojování jazyka.

Hlavními představiteli konverzační analýzy jsou Harvey Sacks a Emmanuel Schegloff – dva sociolingvisté, jenž v 60. letech 20. století spolupracovali na této problematice (McKay, 2010:492). Společně s Gailem Jeffersonem se zabývali zkoumáním metod empirických studií mluvy v interakci a poskytli tak základy pro další výzkum.

Pro získání kvalitních dat k výzkumu je v případě konverzační analýzy nezbytný kvalitní záznam hovoru. S nástupem nových technologií se ke klasickému audio záznamu přidává také video záznam. Tyto záznamy slouží jako primární data výzkumu a z nich se dále tvoří přepis. Ten je tvořen takovým způsobem, aby byl co nejpřesnější, ať už se jedná o záznam verbální části rozhovoru, tak neverbálních projevů. Nutno však podotknout, že přepisy poskytují neúplné a selektivní vykreslování dat z pořízeného rozhovoru, jelikož se musí zvažovat také to, aby byl transkript čitelný. Je tedy složité jej zaznamenat v celé jeho komplexnosti.

Výzkum pracuje pouze s takto pořízenými záznamy rozhovorů. Sacks (1984) říká, že záznam slouží k zachycení podrobného průběhu konverzace, jehož podrobnosti je nemožné si zapamatovat nebo zpětně vybavit. Proto nestačí si rozhovor jen pamatovat, představovat či zažít, ale je potřeba z něj mít záznam. Sack dále říká, že nahrávky mohou otevřít celou škálu jevů, jejichž existence byla dosud skryta a nebyla proto předmětem analýzy. Na základě pořízených nahrávek tak můžeme dokázat, že dané jevy existují. To bychom jen na základě představitosti nemohli tvrdit, jelikož není možné tyto skutečnosti nijak dokázat.

„Začal jsem pracovat s nahrávkami na kazetách. Takové materiály měly tu výhodu, že jsem je mohl přehrát. Mohl jsem je přepsat a podrobně je prostudovat – jakkoliv dlouho to mohlo trvat. Materiály nahrané na pásku představují „dostatečně dobrý“ záznam jazyka a interakce, která proběhla. Jistě, stalo se více věcí, než je zaznamenáno, ale alespoň se stalo i to, co je na kazetě. Nejednalo se o žádný velký zájem o jazyk nebo teoretické formulace toho, co by se mělo studovat, ale s nahrávkami pořízenými na kazetu jsem začal jednoduše proto, že jsem tak měl něco hmatatelného, co jsem mohl studovat znovu a znovu, a zároveň také proto, že ostatní se mohou podívat na to, co jsem studoval a mohou z toho také vycházet, pokud by se mnou například chtěli nesouhlasit..“ (Sacks, 1984)

3 Zdvořilost a formálnost v korejském jazyce

Protože praktická část této práce často odkazuje na koncepty spojené se zdvořilostí, je vhodné je zde nejprve představit. Na rozdíl od češtiny není v korejštině zdvořilost vyjadřovaná prostřednictvím tykání a vykání. Existují sice zdvořilostní koncovky, jež po přidání za sloveso mají podobný účinek jako české vykání, nicméně je to jen jedna část daleko komplexnějšího celku. Nejen, že existuje více těchto koncovek pro vyjádření různého stupně zdvořilosti a formálnosti, ale do problematiky spadá také gramatika, pojící se s podmínkou a předmětem ve větě, ve které chceme zdvořilost vyjádřit. Dále se mohou odlišovat i samotná slova – podstatná jména a slovesa – ta mohou být neutrální či zdvořilá a tím vymezují jistou hranici pro to, v jakém kontextu je vhodné je použít. V neposlední řadě do této problematiky spadají také různé formy zdvořilostního oslovování.

3.1 Dělení zdvořilostí

Při studiu korejštiny se studenti běžně setkávají se základním rozdělením zdvořilosti na *panmal* a *čondätmal*. *Panmal* je označení pro nižší formu zdvořilosti, takzvanou „poloviční řeč“. *Čondätmal* je pojmenování vyšší formy zdvořilosti. Je snadné tyto dvě formy zaměňovat s českým tykáním a vykáním, jelikož se v mnoha kontextech velmi zjednodušeně takto dají vysvětlit. Věty v korejštině obsahující vyšší formu zdvořilosti se do češtiny překládají za pomoci použití vykání a věty, kde je použit *panmal*, jsou do češtiny překládány za pomoci tykání.

Tak jednoduché to ovšem není. Lingvisté zabývající se korejštinou stále debatují o nejvhodnějším způsobu rozdělení stylů mluvy v tomto jazyce.¹ Ve své práci uvedu typy zdvořilostní mluvy, jež používá Sohn (1999), jehož popis korejské gramatiky je považován za standardní. Sohn popisuje celkem 6 stylů zdvořilostí – *hab-sjo-čche*, *hä-jo-čche*, *hao-čche*, *ha-ge-čche*, *hä-ra-čche* a *hä-čche*.

¹ Hong (2009) říká, že dělení formálností není v souladu se skutečným užíváním (například *hä-jo-čche* je sice neformální, ale může se použít v jistých formálních situacích a tím pádem mít vyšší formálnost než třeba *hä-ra-čche*, jež je primárně za formální považováno).

Každý z uvedených typů má různý stupeň zdvořilosti a formálnosti, pokud bychom se tedy pokoušeli o jejich řazení a členění, můžeme použít následující způsoby uvedené v tabulce:

Typ	Formálnost	Zdvořilost	Zdvořilostní stupeň² (6 = nejvyšší)	Popis míry zdvořilosti
<i>Hab-sjo-čche</i>	Formální	Zdvořilé	6	Zdvořilý/uctivý
<i>Hä-jo-čche</i>	Neformální	Zdvořilé	5	Slušný/kultivovaný
<i>Hao-čche</i>	Formální	Zdvořilé	4	Strohý
<i>Ha-ge-čche</i>	Formální	Neutrální	3	Důvěrný
<i>Hä-čche</i>	Neformální	Neutrální	2	Důvěrný/intimní
<i>Hä-ra-čche</i>	Formální	Neutrální	1	Prostý

Tabulka 1: Přehled korejských stupňů formálnosti a zdvořilostí (Lee, 2012)

Hlavním indikátorem typu zdvořilosti je tvar slovesa ve větě. Jako příklad uvedu jednoduchou oznamovací větu „Jdu domů.“, napsanou ve všech typech zdvořilosti. V této větě je ke slovu *čib* (dům) přidána koncovka *-e*, která mění podstatné jméno na příslovce „domů“. Dále věta obsahuje sloveso *kada* (jít), jež pro přítomný čas vypouští koncovku *-da*, která se používá pro zápis slovesa v infinitivu. Ke kmenu slovesa *ka* jsou pak v příkladových větách přidány zdvořilostní koncovky jednotlivých typů zdvořilosti

² Pořadí uvedeno dle návrhu Lee (2012).

Typ	Příklad
<i>Hab-sjo-čche</i>	Čibe kapnida.
<i>Hä-jo-čche</i>	Čibe kajo.
<i>Hao-čche</i>	Čibe kao.
<i>Ha-ge-čche</i>	Čibe kane.
<i>Hä-čche</i>	Čibe ka.
<i>Hä-ra-čche</i>	Čibe kanda.

Tabulka 2: Příklady typů zdvořilosti

Hab-sjo-čche se užívá během formálních situací a situací, kde chceme vyjádřit vysoký stupeň zdvořilosti. *Hä-jo-čche* je nejčastěji využívaný typ, je přátelský a zdvořilý. Je běžný v každodenních situacích, které nejsou formální. *Hao-čche* je naopak typ, který se již běžně nepoužívá. Pokud nevíme, jestli podmětu věty máme prokazovat úctu, ale zároveň nechceme být nezdvořilí, použili bychom *hao-čche*. *Ha-ge-čche* se také nepoužívá často, ale občas se s ním můžeme setkat. Používá se v situacích, kdy mluvíme k mladšímu člověku nebo ke člověku nižšího statusu, než jsme my, ale nechceme k nim být neuctiví. *Hä-čche* je neformální typ, který nevyjadřuje žádnou úctu. Používá se mezi přáteli nebo vůči mladším lidem. *Hä-ra-čche* je také užíváno mezi přáteli a vůči mladším lidem, ale v tomto případě se používá ve formálních situacích.

Zdvořilé typy *hab-sjo-čche*, *hä-jo-čche* a *hao-čche* se pojí s užíváním zdvořilostních ekvivalentů pro některá běžná podstatná jména a slovesa, označovaná jako neutrální. Zdvořilost tedy není vyjadřována pouze morfologicky, volbou slovesných tvarů, ale také lexikálně, podobně jako je tomu u českých synonym jako je *dům* a *barák*, které rozlišují spisovnou nebo obecnou češtinu od hovorové. Korejščina vyjadřuje lexikální diferencí úctu k podmětu věty. Například podstatné jméno *čib* (dům), uvedené v příkladové větě v tabulce, má zdvořilostní ekvivalent *täk*. Příkladem pro sloveso je *mökta* (jít), jehož zdvořilostní ekvivalent je *tüsida*. Ke slovesu neutrálnímu také může být přidán infix *si*. Sloveso *kada* (jít) z příkladové věty tedy s použitím infixu má tvar *kasida*.

3.2 Oslovování

Oslovování hraje důležitou roli v korejském jazyce a jeho formu ovlivňuje několik faktorů. Nejdůležitější jsou věk, sociální status, blízkost osob a pohlaví. Další faktory jsou charakteristické pro jednotlivé komunikační kontexty, jako je například rodina, kde je třeba rozlišovat příbuzné z otcovy či matčiny strany. V češtině pro oslovení používáme také zájmena. V korejštině jsou zájmena používána jen zřídka. Nicméně je to v jistých situacích také možná varianta, například pokud se jedná o lidi vzájemně si velmi blízké.

Tato práce se zabývá především faktory, jež ovlivňují oslovování mezi osobami, které jsou si blízké. Důležitým faktorem bude také pohlaví. Tento výběr je daný povahou analyzovaných dat a účastníky konverzace. Věk hraje určitou roli, ne však stěžejní, protože skupina účastníků tohoto výzkumu není výrazně věkově rozdílná. Běžná oslovení obsahují neutrální koncovky *a*, *ja* nebo *i*,³ případně zdvořilostní příponu *ssi*.⁴ Pouhé použití jména s neutrální koncovkou neznačí žádnou zdvořilost a většinou jej používá člověk starší vůči mladšímu nebo přátelé stejného věku. Varianta s příponou *ssi* již zdvořilost vyjadřuje a používají ji zpravidla lidé mladší pro oslovení starších nebo také lidé podobného věku, kteří si nejsou příliš blízcí (Brown, 2011:37-42).

Další oslovení jsou závislá na pohlaví osob. To znamená, že mladší muž jinak oslovuje staršího muže (*hjöng*) nebo ženu (*nuna*) a mladší žena staršího muže (*oppa*) nebo ženu (*önni*)⁵. Tato oslovení mohou být použita samostatně nebo přidaná za jméno osloveného člověka. Jsou projevem vzájemné blízkosti a také jisté úcty a respektu.

³ Příklady oslovení s neutrální koncovkou: Soňaja, Süng-bäka, Či-hjoni

⁴ Příklad oslovení s použitím zdvořilostní přípony: Soňa ssi

⁵ Mezi další běžně užívaná oslovení patří například *ačumma* a *ačössi*. Oslovují se jím osoby přibližně o generaci starší.

4 Zpětná vazba (reakční projevy)

Během konverzace je pozornost účastníků obracena ke člověku, který právě hovoří. Je zajímavé sledovat reakce účastníků, jenž jsou v té chvíli v roli posluchačů a pozorovat, jak přispívají k hladkému průběhu konverzace svou zpětnou vazbou reagující na projev mluvčího. Může se jednat o přikyvování, souhlasné či nesouhlasné krátké verbální projevy, posunky rukou, či výraz v obličeji. Důležité je však zmínit, že jde pouze o krátký projev v průběhu řeči mluvčího, aniž by tím posluchač převzal roli mluvčího sám.

Zpětná vazba během konverzace má několik funkcí. Vybízí hovořícího člověka k pokračování ve své řeči, vyjadřuje projev porozumění obsahu, podporu a empatii vůči mluvčímu. Dále také může být znakem souhlasu posluchače s obsahem projevu mluvčího a může sloužit i jako emoční odpověď (Kida, 2014) .

4.1 Kritéria rozlišení

4.1.1 Funkce

V korejštině rozlišujeme typy zpětné vazby podle dvou základních kritérií. Prvním je funkce. Zde rozlišujeme funkci podpůrnou, do které spadá naslouchání a porozumění. Následně funkci souhlasnou a funkci emoční, jež zahrnuje nesouhlas a emoce (Kida, 2014).

Funkce podpůrná je velmi zajímavá, neboť se v ní projevuje provázanost se zdvořilostními stupni, o kterých se zmiňuji v přechozí kapitole. V závislosti na této reakci posluchače lze určit, jaký sociální status který z nich má, či na jaké úrovni důvěrnosti se znají.

Například je-li reakce posluchače během projevu mluvčího *je⁶*, což je zdvořilé přitakávání, znamená to, že mluvčího vnímá jako sobě nadřazeného a je si vědom své

⁶ Zdvořilá forma slova „ano“.

podřízené pozice. V případě, kdy by použil pro vyjádření přitakání *o*⁷, vyjadřuje tím, že oba účastníci, jak mluvčí, tak posluchač, mají stejný sociální status.

Souhlasná funkce bývá vyjadřována lexikologicky⁸ a typickým představitelem je slovo *kūrōhta*⁹. Jedná se o základní tvar slova, které může mít mnoho různých forem. Na stejné bázi fungují i další slova spadající do kategorie souhlasných funkcí.

Funkce emoční využívá výrazy jako projev sympatizování s mluvčím. Příkladem může být *ōmō!*¹⁰ nebo *čōngmal?*¹¹ – obě vyjadřující překvapení posluchače.

4.1.2 Forma

Druhé kritérium pro klasifikaci je forma. Je více přístupů k rozdělení formy, já zde uvedu dělení podle slovních druhů (Kida, 2014). Jedná se tedy o dělení na částice, přídavná jména, slovesa a ostatní – v této skupině jsou zařazeny fráze¹², gramatika podstatného jména se slovesnou koncovkou¹³ a gramatika podstatného jména s koncovkou tvořící společně příslovce¹⁴.

4.2 Správnost použití

Posluchač zpravidla reaguje při projevu mluvčího v situacích, kdy chce hovořícího účastníka podpořit, dát mu najevo, že poslouchá. Tato reakce může být také ovlivněna intonací řečníka (Lee, 2010). Pokud se tak neděje a posluchač zpětnou vazbu neposkytuje dostatečně, plynulost konverzace je ohrožena. Dochází k rozpačitém odmlkám, znejistění mluvčího a ke ztrátě zájmu o další pokračování konverzace.

⁷ Hovorová forma slova „ano“, dá se přeložit jako hovorové „jo“.

⁸ Lexikologie se věnuje slovní zásobě, lexikologické vyjádření využívá slova.

⁹ Infinitiv slovního spojení „Být tak“, používá se v infinitivu, či skloňované – „Je to tak.“

¹⁰ Zvolání vyjadřující překvapení či leknutí.

¹¹ V překladu znamená „vážně?“.

¹² *Maldo an dwā* (to snad není pravda).

¹³ *Mullonija* (samozřejmě).

¹⁴ *Kūronikka* (Ano, je to tak).

Pro různé jazyky je odlišná potřebná míra reakcí. Co je dostatečná reakce během konverzace v jednom jazyce, nemusí být dostačující v jazyce jiném. Korejšťina se vyznačuje oproti češtině vysokou mírou reakcí.

Umění správně použít reakce je pro konverzaci důležité. Člověk, který ovládá zpětnou vazbu v cizím jazyce je více vnímán jako někdo, kdo jazyk ovládá více než člověk, který má větší repertoár různých gramatických konstrukcí nebo má větší slovní zásobu, ale neumí správně reagovat během konverzace.

5 Metodika

Oslovila jsem 3 korejské studenty, kteří mi poskytli několik rozhovorů, ve skupině i jednotlivě. Ze skupinového rozhovoru jsem vypracovala podrobný přepis podle metodiky konverzační analýzy (tzv. transkript), ze kterého ve výzkumu primárně vycházím.

5.1 Neřízený skupinový rozhovor

Rozhovor probíhal v korejštině ve skupině tří korejských studentů (2 studentky, 1 student) a je z něj pořízený audio i video záznam. Do rozhovoru jsem se zapojovala i já. Existují celkem tři video záznamy tohoto rozhovoru. Jeden záznam zachycuje celou skupinu účastníků a další dva jsou pak zaměřené vždy na dva účastníky, aby bylo možné případně zkoumat i neverbální komunikaci, jako jsou gesta.

Na základě záznamu jsem vypracovala transkript¹⁵, jež je hlavním předmětem mého zkoumání. Cílem práce je najít oblasti korejského jazyka, které mohou českým studentům dělat při konverzaci potíže. Rozhodla jsem se pro formu neřízeného rozhovoru, aby měl každý možnost formovat určitým způsobem průběh rozhovoru a záznam tak byl autentickým příkladem běžného spontánního rozhovoru.

5.2 Polostrukturovaný rozhovor

Rozhovory probíhaly s každým korejským účastníkem jednotlivě a je z nich pořízený audio záznam. Cílem bylo zjistit přibližné vztahy mezi jednotlivými účastníky a objasnění konkrétních situací ve skupinovém rozhovoru, aby nedocházelo ke špatné interpretaci jevů, které se při konverzaci vyskytly.

Rozhovory byly částečně strukturované, měla jsem připravená témata a otázky, jež jsem chtěla probrat. Při sestavování okruhů, na které jsem se soustředila, jsem

¹⁵ Blíže popisují v kapitole 5.3 – Transkript.

vycházela z dotazníků zaměřených na zkoumání přátelství¹⁶. Dále jsem vycházela z našeho společného rozhovoru, jež je hlavním předmětem mého zkoumání.

5.3 Transkript

Transkript je přepis zvukového nebo audiovizuálního záznamu rozhovoru či jakéhokoli jiného mluveného projevu. Záznam co nejdříve zachycuje rozhovor v písemné formě takovým způsobem, aby byl přehledný a co nejlépe čitelný. Protože se jedná o přepis cizího jazyka, první řádek vždy obsahuje přepis korejštiny a na další řádek jeho překlad do češtiny. Překlad je pro přehlednost odlišen světlejší barvou písma.

Přepis musí být přehledný z hlediska časové posloupnosti a čtenář má být schopný přepis číst a dokázat si co nejvíce autenticky představit zvukový projev. Proto se nevyužívá žádné speciální fonetické abecedy ale běžné sady písmen. Ve svém přepisu tedy nepoužívám českou transkripci pro korejštinu, vycházím pouze z české abecedy. Záznam zároveň může obsahovat i poznámky týkající se neverbálních projevů účastníků rozhovoru pro větší přesnost.

Přepis záznamu slouží jako pomůcka pro analýzu rozhovoru. Je možné díky němu zkoumat složku verbální, interakční a také složku nejazykovou, jako například gesta. Je také možné jej na rozdíl od zvukového záznamu prezentovat v odborných publikacích.

Pro přepis konverzace lze využít i počítačový software. Já jsem použila program ELAN 5.8, ve kterém jsem k videonahrávce vytvořila transkript. Z technických důvodů jsem jej ale nedokázala vygenerovat do finální formy, přepsala jsem jej tedy následně ručně.

Přepis záznamu má svá pravidla a specifická značení. Pro jednodušší orientaci v přepisu, se kterým v mém výzkumu pracuji, uvedu značení, jež jsem využívala¹⁷.

¹⁶Mendelson (2014) - McGill Friendship Questionnaire a Lei (2012) Friendship Quality Scale

¹⁷Pravidla transkripce (Kaderka, 2006)

Prodloužení hlásek je označeno dvojtečkou za slovem.

SB: kňang mondžo uri: ((smích))

SB: takže nejdřív ((smích))

Také v ukázce výše můžeme vidět zaznamenání smíchu nebo poznámky přepisovatele, která se uvádí do dvojitých kulatých závorek.

Dále pro zaznamenání okamžitého navázání na předchozí repliku se využívá znaménko rovná se.

JH: ah čoi jogi uaso: manasojo

JH: ah my jsem přileteli sem a potkali se

JY: =oh madžajo

JY: =oh pravda

Simultánní mluvení dvou a více osob je potom značeno hranatými závorkami. V ukázce můžete vidět i záznam přerušného slova, jež se značí pomlčkou za slovem.

SB: =i i sa- eh i saram [tarn téhakjoe]

SB: =ta ta sl- eh slečna [je z jiné univerzity]

JH: [ah:]

JH: [ah:]

Pro vyjádření pauzy se využívá kulatých závorek s vloženou tečkou. Počet teček se může lišit podle délky pauzy. Podobné pravidlo platí také pro záznam nesrozumitelné části rozhovoru, jež se také značí do prázdných kulatých závorek.

SB: =ondže: ondže: hanguge: isoso

SB: =kdy kdy byla v koreji

(.)

SB: činan haki?

SB: minulý semester?

Pro vyjádření důrazu na slabiku je část slova podtržená.

JY: kreso otesojo k uri hakjoe: isoslte

JY: tak jaké to bylo když jste byla u nás na škole

Mluvení se smíchem se zaznamenává do ostrých závorek.

SB: čal <motejo>

SB: moc <neumím>

Stoupání tónu hlasu je značeno otazníkem a klesání hlasu tečkou.

SB: eh: čumare?

SB: eh: o víkendu?

6 Výzkum

Konverzační analýza rozhovoru v korejštině. Rozhovoru se účastní 4 lidé – já jako český student, jenž se učí korejštinu a 3 Korejci.

6.1 Účastníci

Búziková Soňa

Studentka Palackého univerzity, věk 28 let.

V rozhovoru pod zkratkou SB.

Kim Süng-bäk

Student Daegu univerzity, věk 25 let.

V rozhovoru pod zkratkou SK.

O Či-hjon

Studentka Kookmin univerzity, věk 24 let.

V rozhovoru pod zkratkou JH.

Sim Čchä-jon

Studentka Soonchunhyang univerzity, věk 22 let.

V rozhovoru pod zkratkou JY.

Jména jsou psaná v pořadí příjmení – jméno, dále budu v textu používat pouze jména křestní.

Rozhovor probíhal v České republice v době, kdy zde tito studenti po dobu jednoho semestru studovali. Před příletem do České republiky se vzájemně neznali, setkali jsme se tedy všichni přibližně ve stejnou dobu s rozdílem pár týdnů. Ovšem jelikož jsou spolu denně v kontaktu, znají se mezi sebou lépe.

Rozmezí věkového rozdílu je 2-6 let, což může být jedním z faktorů ovlivňujících rozhovor. V korejštině existuje rozlišení *sōnbä* a *hubä*, což je označení studentů vyššího (*sōnbä*) a nižšího (*hubä*) ročníku¹⁸. I k tomuto faktu se při používání zdvořilosti přihlíží.

Rozhovor trval přibližně 12 minut. Následující kapitola obsahuje stručný popis průběhu a poukazuje na zajímavé situace, jež při rozhovoru nastaly.

6.2 Průběh rozhovoru

6.2.1 Zdvořilost

Na začátku rozhovoru se ujímám slova a vysvětluji ostatním, jak by měl rozhovor probíhat. Navrhnou možnost neformálního způsobu konverzace. Je to z toho důvodu, že jsem starší než všichni zúčastnění Korejci.

Podle korejských zdvořilostních pravidel starší člověk může vůči mladším používat méně formální a zdvořilý způsob mluvy. Mladší člověk však zpravidla používá formálnější a více zdvořilý způsob, minimálně pokud tito lidé nemají dostatečně blízký vztah. Jelikož jsme spolu ještě korejsky nemluvili, pouze anglicky, kde se zdvořilost slovesnými tvary nevyjadřuje, bylo pro mě důležité se v tomto ohledu ujistit. Osobně nejsem zvyklá na situaci, kdy mi člověk jen o pár let mladší vykává a já mu tykám. Označení tykání a vykávání používám pouze jako příklad z češtiny, neboť v korejštině je vyjadřování zdvořilostí více komplexní.¹⁹ Chci tím ale v tuto chvíli vysvětlit, že já jako český student vnímám při konverzaci tyto rozdíly jako formu tykání a vykávání a neuvědomuji si rozdíl.

SB: kňang mondžo uri: ((smích))

SB: takže nejdřív ((smích))

SK: ((smích))

SK: ((smích))

¹⁸ Tato dvě označení nejsou limitována pouze na školní prostředí, využití mohou mít také v prostředí pracovním.

¹⁹ Viz kapitola 3 – Zdvořilost a formálnost v korejském jazyce.

SB: čondemarina <panmalo [halkajo>
 SB: budeme používat zdvořilou řeč nebo <neutrální [řeč]>
 SK: ((smích))
 SK: ((smích))
 JY: [a: ((potlesk))]
 JY: [a:
 ((potlesk))]
 SK: [mhm]
 SK: [mhm]
 JH: [a:]
 JH: [a:]
 JY: mal noulkajo?
 JY: zkusíme snížit řeč? ((míněno použít nižší zdvořilostní formu))

Dohodli jsme se na užívání nižší zdvořilostní formy. Z mého úhlu pohledu se jedná o *hä-čche*, ale v průběhu rozhovoru se střídá používání *hä-čche* a *hä-jo-čche*. Nevím, jestli je to z důvodu, že je pro zúčastněné nepříjemné používat pouze *hä-čche* s ohledem na to, že se dostatečně neznáme a je mezi námi mírný věkový rozdíl. Anebo jestli je to běžná kombinace používaná v konverzaci.

SB: eh: ot- ondže manaso?
 SB: eh: ja- kdy jste se potkali?
 JH: [čoije?] ((ukazuje na ostatní))
 JH: [my?] ((ukazuje na ostatní))
 SB: [olma- olma dongan:]
 SB: [jak- jak dlouho:]
 JH: ah čoi jogi uaso: manasojo
 JH: ah my jsem přileteli sem a potkali se
 JY: =oh madžajo
 JY: =oh pravda
 JH: čeko uaso
 JH: po tom co jsme přiletěli do česka

Během rozhovoru nastala situace, kdy Sŭng-bäk použil vyšší zdvořilostní formy.

SK: sangvan opši [sšotot(emnida)]

SK: Je v pořádku to [používat jak chce(te)]

SK: ibon čumare mo hašosojo

SK: co jste dělala tento víkend

SK: [oh: sadžini čal čigeušinajo]

SK: [oh: umíte dobře fotit]

První ukázka obsahuje zdvořilostní koncovku (sšototemnida)²⁰. Ta je považovaná za formu vyšší zdvořilosti a užívá se při formálních příležitostech, například když osoba mluví s nadřizeným nebo má veřejný projev.

Další dvě ukázky obsahují sloveso se zdvořilostní koncovkou *jo* (hašosojo, čigeušinajo)²¹, jež je v konverzaci velmi běžná a dá se pro lepší pochopení označit jako jistá forma vykání. Tato slova ale také obsahují infix *si*²², čímž se vyjadřuje respekt osobě zmíněné ve větě a osobně ji vnímám jako jistý znak vyjádření vyšší zdvořilosti (hašosojo, čigeušinajo).

Jelikož má korejšťina více zdvořilostních stupňů než čeština, je pro mě obtížné identifikovat úroveň zdvořilosti použité v těchto situacích. V průběhu rozhovoru jsem byla v danou chvíli překvapená jejím užitím a sama bych zmíněnou gramatiku v té situaci vůbec nepoužila. Jedná se tedy o tyto lehké nuance, které shledávám obtížné správně pochopit a následně umět aktivně užívat.

Při doplňkovém rozhovoru jsem se na důvod této formulace vět zeptala. Sŭng-bäk mi poskytl následující odpověď:

SB: Během konverzace jsi často používal zdvořilostní formu, jako třeba *hašossojo*, tak mě zajímá, jak bys popsal přátelský vztah, který máme.

²⁰ *Hab-sjo-čche* – zdvořilostní stupeň 6.

²¹ Koncovka pro *hä-jo-čche* – zdvořilostní stupeň 5.

²² V přepisu vidíme, že se vyslovuje jako *ši* (čigeušinajo).

SK: Jsme přátelé. Jsme přátelé ale myslel jsem si, že to je formální rozhovor. Ta situace byla taková, že to byl rozhovor a nahrával se, takže si myslím, že... Jak víš, *čondätmal* je určitým způsobem formální a oficiální jazyk v Koreji, takže... Takže to je nejspíš důvod, proč jsem jej používal. Ano, to je asi ten důvod. Nejspíš to je věc, která se netýkala míry přátelství, ale té situace.

Po tomto objasnění jsem opustila interpretaci, že měl Sŭng-bäk problém používat při rozhovoru neformální způsob konverzace kvůli věkovému rozdílu. S ohledem na další výzkum chci poznamenat, že shledávám velmi přínosným zjistit důvody stojící za užitím zdvořilostních forem při rozhovorech. Je-li běžná situace, kdy Korejec používá určitou formu zdvořilosti při zkoumaném rozhovoru z toho důvodu, že se jedná o monitorovaný rozhovor, je potřeba to zjistit, aby se tak předešlo nedorozumění, že se jedná o běžné užívání zdvořilosti v rozhovoru.

6.2.2 Témata

V úvodu rozhovoru jsme se zabývali domluvou na stupni zdvořilosti. Následně se rozhovor začal orientovat spíše na obecná témata. Pokládaly se otázky typu „Co jste dělala o víkendu?“.

SK: *ibon čumare mo hašosojo*

SK: *co jste dělala tento víkend*

SB: *eh: čumare?*

SB: *eh: o víkendu?*

SB: *eum tojoire: kňang eh: sadžini čigosojo*

SB: *eum v sobotu: prostě jen eh: jsem fotila fotky*

JH: *a:*

JH: *a:*

SB: *jogi: eh k: bajolodži: eh [téhakjo uri] téhakjoe k: bisnis kempeuh? ((míněno bussiness camp))*

SB: *tady: eh ta: přírodověda: eh [univerzita naše] univerzita ten: bussiness camp?*

JH: *[aha ne]*

JH: *[aha ano]*

SB: kgo: kn moim [isosojo]
 SB: to: [byla tu] velká akce
 JH: [ah:]
 JH: [ah:]
 SK: [mhm]
 SK: [mhm]
 SB: isoso ((smích))
 SB: byla ((použito tykání))
 SB: kreso čo: kogi: sadžin čigosojo
 SB: tak jsem tam fotila
 JH: =ah:
 JH: =ah:
 SB: kňan [alba] albahesojo
 SB: prostě [brigáda] měla jsem brigádu
 SK: [ah:]
 SK: [ah:]
 JH: [ah:]
 JH: [ah:]
 JY: [ah:]
 JY: [ah:]
 SB: [mhm]
 SB: [mhm]
 SK: [oh: sadžini čal čigeušinajo]
 SK: [oh: umíte dobře fotit]
 SB: čal <motejo>
 SB: moc <neumím>
 SK: ah ((smích))
 SK: ah ((smích))

Tento typ otázek a povídání o zálibách poukazuje na možnou snahu korejských účastníků začít opatrně neutrálním tématem. Já se při rozhovoru však projevuji způsobem, který směřuje ke konkrétnějším tématům, která již jsou více osobní. Všimám si toho až zpětně a myslím si, že to je zajímavá situace, kterou je potřeba dále zkoumat.

Po ukončení tématu o zálibách se ujímám iniciativy kladení otázek.

SB: eh: ot- ondže manaso?
SB: eh: ja- kdy jste se potkali?
JH: [čoiije?] ((ukazuje na ostatní))
JH: [my?] ((ukazuje na ostatní))
SB: [olma- olma dongan:]
SB: [jak- jak dlouho:]
JH: ah čoi jogi uaso: manasojo
JH: ah my jsem přileteli sem a potkali se

V přechodu mezi předchozím a současným tématem není žádná návaznost. Má otázka je spíše náhodná. Začíná se nám ovšem pomalu otevírat společná oblast zájmu. Rozebíráme, z jaké je kdo univerzity. Jelikož jsem rok studovala na Soonchunhyang univerzitě, ze které je také Čchä-jon – jedna z účastnic – rozhovor se stáčí na zmíněnou univerzitu. Čchä-jon, jež se do té chvíle nijak výrazně neprojevovala, se začíná chvílemi ujímat iniciativy při rozhovoru. Atmosféra se uvolňuje a často nastávají situace, kdy mluvíme jeden přes druhého.

JY: bat ((míněno anglické but)) [(.)] k tun porilsu ičana k
ixčejndži: ((míněno exchange)) (.) a: íron kámogoso
JY: ale [(.)] dají se přece vydělat peníze že ty exchange (.) a:
to se povídá
SK: [(smích)]
SK: [(smích)]
JH: [<oh>]
JH: [<oh>]
JY: [k:]
JY: [k:]
SK: [hakseng kape:]
SK: [studentská kavárna]
JH: [mo: hak-]
JH: [nějaké škol-]
JY: =ani ani k: ixčejndži ((míněno exchange)) haneungočanajo

JY: =ne ne to: dělají se přeci exchange
 SB: mhm ((pokývání hlavou))
 SB: mhm ((pokývání hlavou))
 JY: kňan ixčejndžingo? ((míněno exchange))
 JY: to je jenom exchange?
 SB: ixčejndži ((míněno exchange)) krigo k:
 SB: exchange a to:
 JY: =kgo hamjon doum padči anajo?
 JY: =když to děláte tak nezískáte pomoc?

V tuto chvíli považuji rozhovor za vcelku osobní, neboť Čchä-jon se bez váhání zajímá i o téma finančních příspěvků univerzit. Téma samo o sobě pro mě osobní není, ale způsob, jakým na její projev reagují ostatní Korejci v tu chvíli vyvolává rozpačitou situaci, a proto si nejsem jistá, jestli jsem správně rozuměla tomu, co říká.

6.2.3 Složené věty

Během rozhovoru se setkávám se situacemi, kdy mám problém se správně vyjádřit. Je to z toho důvodu, že si nedokáži vybrat vhodnou gramatickou konstrukci, kterou chci ve větě použít a míchám jich několik dohromady. Tento jev označuje konverzační analýza jako *false start*. Jedná se o velmi běžnou strategii, jež rozvolňuje téma konverzace a očekávání o výsledku mezi posluchači. Tato strategie má okamžitou solidární odezvu od dalších účastníků, kteří reagují smíchem nebo přitakáváním, a tak vyjadřují svůj souhlas se změnou tématu a směru konverzace a poskytují mluvčímu prostor pro definování nového tématu.

SB: kgo eh: (.) čo poda: čoneun čigm (.) sam njon dongan?
 SB: to eh: (.) narozdíl ode mně já jsem teď (.) tři roky?
 SK: =(smích))
 SK: =(smích))
 SB: sa- sa njon dongan konbuhago isojo
 SB: čtyři- čtyři roky studuji
 SK: =oh:

SK: =oh:
SB: =knde: eh: k kateřina?
SB: =ale: eh: ta kateřina?
JY: =mhm
JY: =mhm
SB: ama: sam njon dongan (.) čo poda nai:
SB: asi: tři roky (.) věkově oproti mně
JH: [()]
JH: [()]
SK: [()]
SK: [()]
JY: [ah ah: madža madža na poda ()]
JY: [ah ah: Pravda Pravda narozdíl ode mě]
SK: =mhm
SK: =mhm
SB: kreso čo: kňan čo: čo ah <otoke>
SB: takže já prostě já já ah <jak to říct>
JY: =(smích)
JY: =(smích)
SB: =nai [katn] haksendri man
SB: =pouze studenty ve [stejném] věku
JH: [=mhm]
JH: [=mhm]
JY: [=mhm]
JY: [=mhm]
JY: =ah aneunkuna
JY: =ah znáš

V češtině bych jednoduše řekla „Kateřinu neznám, protože je nejspíš v nižším ročníku.“ Měla jsem ovšem v tu chvíli problém stejnou větu říct korejsky a můj výsledný projev byl velice kostrbatý.

V korejské gramatice existuje více způsobů, jak vytvořit zmíněné souvětí. Dá se použít spojka, jako jsou v češtině „a“, „ale“, „protože“ (*krigo*, *knde*, *weňahamjon*) a vytvořit dvě samostatné věty spojené touto spojkou. Také však lze využít způsobu, kdy se mění samotný tvar slovesa vyskytující se ve složené větě. Při tvarování sloves zůstává jeho kořen a k němu se přidává koncovka potřebná pro vyjádření potřebné

gramatiky. Podobné pravidlo existuje také pro přidání stejné koncovky za podstatné jméno, tam je však nahrazením slovesné koncovky.

Pro vyjádření výše zmíněného jednoduchého českého souvětí se mi nabízí více možností jeho překladu do korejštiny.

Mohu využít spojku, kdy by věta vypadala následovně: „*Čönün Kateřinarül mollajo. Wänjahamjön kü haksängün čöüi hubäjejo.*“ (Neznám Kateřinu, protože je studentkou nižšího ročníku.).

Nebo je tu možnost použít gramatiku přidání koncovky ke slovesu „*Čöüi hubänikka čönün Kateřinarül mollajo.*“ (Je studentkou nižšího ročníku, proto Kateřinu neznám.).

Chci ještě podotknout, že se častěji setkávám s tím, že Korejci použijí pro vyjádření spíše koncovku za slovesem než spojovací slovo. Já však většinou používám spojku, jelikož je taková formulace více podobná té české. Při tvorbě věty tedy automaticky ihned přemýšlím o variantě se spojkou, ale v průběhu si většinou uvědomím, že bych radši chtěla použít variantu s koncovkou za slovesem a následně se do věty zamotám.

V sestavování věty v ukázce jsem se pokaždé v průběhu zastavila a snažila se ji přeformulovat. Nakonec jsem použila několik vět, ve kterých jsem se pokoušela opisem vyjádřit svoji myšlenku za použití několika spojek.

Během studia jsem podobné mluvnické konstrukce ve většině případů procvičovala způsobem, kdy jsem věty nejdříve napsala a poté je četla. S problémem jsem se nesetkala, neboť mám při psaní možnost déle o formulaci věty přemýšlet. Pro lepší osvojení sestavování podobných vět během konverzace však potřebuji věnovat více času procvičování těchto konstrukcí.

6.2.4 Zpětná vazba (reakční projevy)

V průběhu konverzace zaznamenávám zajímavé situace týkající se zpětných vazeb.

JY: k- te: () ham han du mjon to araneunde (hledá fotku v mobilu)

JY: v té době () jsem znala ještě pár dalších lidí (hledá fotku v mobilu)

(..)

JY: k hangugineun aneun saram josojo

JY: korejci ji znali

(..)

SB: hangugin

SB: korejci

JH: =ah k oni hakjo tanilte [hangugindl]

JH: =ah ta slečna když byla tam na škole tak [korejci]

JY: [k kateun pan hangugin]

JY: [korejci ze stejného pokoje]

JH: =hangugindl činan saram isosojo

JH: =kamarádila se s korejci

SB: ah:

SB: ah:

(..)

SB: [krom]

SB: [takže]

Vyňatá část z přepisu obsahuje několik delších odmlk v konverzaci. Jsou způsobeny mou nejistotou, zda správně rozumím tomu, co Čchä-jon říká. Narušuji tak hladký chod konverzace, což následně vyústí ve změnu tématu.

SB: =kňan kakm

SB: =jenom občas

SK: =mhm

SK: =mhm

SB: =čogm arajo ne

SB: =někoho trochu znám ano

JY: [=ah]

JY: [=ah]

SK: [=mhm]

SK: [=mhm]
 SB: kateřina [mulajo] ((smích))
 SB: kateřinu [neznám] ((smích))
 JH: [((smích))]
 JH: [((smích))]
 SK: [((smích))]
 SK: [((smích))]
 JH: soul omjon odi kasojo
 JH: kyř jsi byla v soulu, kam jsi chodívala

Po rozpačitém smíchu následuje otázka, která na předešlé téma nijak nenavazuje. Změna je pravděpodobně způsobena nedostatečnou zpětnou vazbou, jež v tomto případě vznikla špatným porozuměním mezi účastníky. Pro udržení plynulé konverzace je změna tématu vhodným řešením situace.

V konverzaci se od toho okamžiku věnujeme návštěvám hlavního města Jižní Koreje, Soulu. Konverzace opět začíná být plynulá. V návaznosti na povídání o tom, jaké části Soulu jsem navštívila, se dostáváme také k tématu nočního života.

JH: soul omjon odi kasojo
 JH: kyř jsi byla v soulu, kam jsi chodívala
 SB: ((smích)) odi
 SB: ((smích)) kde
 JH: =soul saraminika čo čal [ta alsu] isojo ((smích))
 JH: =jelikoř jsem ze soulu [znám] dobře všechna místa ((smích))
 SK: [((smích))]
 SK: [((smích))]
 SB: tajoni <hongde:>
 SB: samozřejmě <hongde:>
 JH: [((smích))]
 JH: [((smích))]
 SK: [oh: hongde]
 SK: [oh: hongde]
 JY: [oh: hongde:]
 JY: [oh: hongde:]

SB: =krigo eh iteuon [pjolo] ankasajo
SB: =a pak iteuon jsem [moc] nenavštěvovala
JH: [oh:]
JH: [oh:]

Všichni zúčastnění se do hovoru zapojují, ať už reakcí nebo iniciováním projevů. Zmiňuji o Hongdä, což je oblast, v jejíž blízkosti se nachází několik univerzit, vyskytuje se zde tedy velké množství studentů a tím pádem tato oblast poskytuje i nespočet možností, jak studenti mohou trávit svůj volný čas. Mezi nimi je nejvýznamnější noční život. Další podobnou oblastí je pak Itchäwön, jež je během rozhovoru také zmíněn. Přechod k tématu nočního života je tedy plynulý a logický.

JY: klob katnde máni [ka()]
JY: chodila jsi často do [klubů a tak]?
JH: [((smích))]
JH: [((smích))]
SK: =((smích))
SK: =((smích))
SB: [=<kaso knde>]
SB: [=<chodila ale>]
JY: [uěňamjon]
JY: [protože]
SK: =((smích)) ((tleská))
SK: =((smích)) ((tleská))
JY: =k globl vilidži (saneundri) menal klob kakodnjo
JY: =lidi z global village chodili pořád do klubů
SK: [=mhm]
SK: [=mhm]
JH: [=činča]
JH: [=vážně]
SB: [=čomal?]
SB: [=vážně?]

V této části rozhovoru si všímám, že jsou všichni účastníci velmi aktivní a vyskytují se v ní silné projevy emoční zpětné vazby. V reakcích se objevují typická

slova jako *čõngmal* nebo *čĩnčča*²³ a také neverbální projevy jako je potlesk a smích. Zvyšuje se míra překrývání řeči účastníků, kdy často mluvíme jeden přes druhého.

6.2.5 Oslovení

V tuto chvíli začíná sbližovat fakt, že máme všichni zkušenost se studiem v zahraničí a delším pobytem v cizí zemi a porovnáváme svoje zkušenosti.

SB: čo čeko- čekoe ismjõn klabe k [ankajo] mhm
SB: já česko- v česku do klubů [nechodím] mhm
JH: [čal ankajo?]
JH: [moc nechodíte?]
JH: čoi do: oh hangugesõ [klab čĩnčča ankaneunde]
JH: my také oh v koreji [do klubů vůbec nechodíme]
SK: [oh? ah: madža]
SK: [oh? ah: pravda]
JY: [() hanbondõ opso]
JY: [() ani jednou]
SB: hangugesõ? An
SB: v koreji? Ne
JH: =ne: knde: hanguk knde čeko uakačigo jogi menal [pati <hadžanajo>]
JH: =ano ale korea ale po příjezdu do česka tady pořád [<chodíme na párty>]

Začínám vnímat jistý pocit sounáležitosti. Jelikož se jedná o situace, se kterými máme všichni zkušenosti, a navíc v nich nacházíme shody. Domnívám se, že tento fakt je důvodem vzniku následující zajímavé situace.

SB: jogi: jogi: ineun dídžej čõči [anajo]
SB: tady ten dj co tady je [není dobrý]

²³ Obě slova v překladu znamenají „vážně“ / „opravdu“.

JH: [ah]
 JH: [ah]
 JY: mhm (.) krom [odi kaga čoa]
 JY: mhm (.) tak [kde je to dobré]
 JH: [odi kajade oni?] ((smích))
 JH: [kam máme jít oni?] ((smích))
 SK: =((smích))
 SK: =((smích))

Konkrétně se zde jedná o oslovení, které použila Či-hjon. Poprvé během rozhovoru mě oslovuje jako *ōnni*²⁴. Toto oslovení používá dívka vůči dívce starší. Značí to projev blízkosti a respektu.

Já sama jsem v tu chvíli měla pocit, že jsme si najednou více blízké a zároveň jsem pociťovala také jistou zodpovědnost, která se s tímto oslovením pojila. Abych to lépe vysvětlila, jelikož mě Či-hjon považuje za ōnni, nejen že tím vyjadřuje vůči mně respekt, ale s tím také souvisí jisté očekávání, jak budu tuto pozici zastávat.

Oslovila mě však velmi opatrně, jako kdyby zkoušela, jak oslovení přijmu. Neprojevila jsem žádnou negativní reakci a pokračovala v konverzaci, od té chvíle tedy Či-hjon v používání oslovení *ōnni* pokračovala dále i mimo rozhovor.

6.2.6 Zakončení

Ke konci rozhovoru jej na malý okamžik přerušuji, abych rychle promluvila se svou spolubydlící v češtině. Tato akce má za následek vtipnou situaci, kdy já spolubydlící žertem poděkuji korejsky a zbylí korejští účastníci jí také poděkují, ovšem v češtině. Téma hovoru se tedy plynule stáčí k českému jazyku.

SB: komauo ((mluví na českou spolubydlící)) ((smích))
 SB: děkuji ((mluví na českou spolubydlící)) ((smích))
 JY: děkuji: ((mluví na českou spolubydlící))

²⁴ Viz kapitola 3.2 – Oslovení.

JY: děkuji: ((mluví na českou spolubydlící))
 SK: <děkuji:> ((mluví na českou spolubydlící))
 SK: <děkuji:> ((mluví na českou spolubydlící))
 JY: děkuji: ((mluví na českou spolubydlící))
 JY: děkuji: ((mluví na českou spolubydlící))
 SB: čeko čom do: kongbuhejo?
 SB: učíte se nějak česky?
 JY: =<čonjo>
 JY: =<vůbec>
 JH: čeko [anhejo]
 JH: češtinu [se neučíme]
 SB: [čonjo anhejo]
 SB: [vůbec se neučíte]
 SB: hagošipči anajo animjon [šigani-]
 SB: nechcete nebo [není čas]
 JY: [čogm čogm peusojo ()]
 JY: [trochu trochu jsem se naučila ()]

Fáze ukončení rozhovoru nastává ve chvíli, kdy je odmlka v konverzaci.
 Rozhovor zakončují návrhem na další program po ukončení rozhovoru.

SK: =ah intonet kageto saso? [oh]
 SK: =ah dokonce jsi si koupila lekce na internetu? [Oh]
 JH: [saso]
 JH: [koupila]
 SB: =oh ah krigo: igo: knalte: hokši: punč mašigo šipojo?
 SB: =oh ah a až tohle skončí nechcete si dát punč?

Dohodneme se na programu a rozhovor končí.

SB: kesok kesok jegihakošipojo ((smích))
 SB: pokračovat chcete pokračovat v povídání ((smích))

JH: [((smích))]
JH: [((smích))]
JY: [((smích))]
JY: [((smích))]
JY: ponč mašimjonso [<jegihejadži>]
JY: při pití punče [<si popovídáme>]
JH: [madža ponč mašimjonso]
JH: [pravda při pití punče]

6.3 Shrnutí poznatků

Během rozhovoru nastaly situace, jež poukázaly na zajímavá témata. Věnovala jsem pozornost použití zdvořilostí a oslovení. Vnímám to jako velmi komplexní téma, jehož správné pochopení si žádá více informací a výzkumů, aby bylo lépe vysvětlitelné pro českého studenta.

Podobně je tomu s reakčními projevy. Korejci mají výrazně více reakčních projevů oproti Čechům. Když jsem si pouštěla náš rozhovor, všimla jsem si rozdílu v četnosti reakcí u mě a u ostatních účastníků. Během rozhovoru jsem tuto skutečnost vůbec nevnímala, ale při zpětném sledování můj projev působil v porovnání s ostatními občas odměřeně. Při doplňkových rozhovorech se nikdo k tomuto tématu nezmínil ale v rozhovoru jsou situace, kdy má nedostatečná zpětná vazba mohla mít vliv na plynulost rozhovoru. Také jsem si všimla, že reakce měly ze začátku rozhovoru spíše funkci podpurnou a postupem času se objevovalo více emoční zpětné vazby. Kromě příkladů, které jsem uvedla, je také zajímavá role smíchu v konverzaci. Sloužil jako prostředek, jež vytvářel solidaritu a přátelskou atmosféru.

Přišla mi také zajímavá myšlenka zaměřit se na témata rozhovoru. Při výzkumu mě napadaly různé otázky. Existuje nějaké obecné pravidlo, které dokazuje, že Češi se dostávají k probírání osobních a hlubších témat v rozhovoru rychleji než Korejci? Máme stejná kritéria pro hodnocení toho, co je téma povrchní a neutrální a co je již osobní? Jaký je rozdíl v průběhu rozhovorů Čechů a Korejců? Otázek mám mnoho a mohou to být výchozí body do příštího výzkumu. Každopádně ve zkoumaném

rozhovoru se projevilo, že téma blízké nám všem vyvolávalo více emočních reakcí a rozhovor byl více plynulý.

Co se týče skladby vět, byla jsem často ovlivněna českou gramatikou. I když znám korejskou gramatiku, jež se v jisté situaci dá použít, během rozhovoru jsem při skladbě vět vycházela z českých pravidel gramatiky a z vlastních rutinních českých konverzačních zvyků. Často tak docházelo k tomu, že jsem začala větu podle české gramatiky a následně se ji snažila „pokorejštit“, což však má za následek to, že věta dává jen stěží smysl a působí kostrbatě.

Kromě konkrétních případů, na které jsem ve výzkumné části již poukazovala, si také v průběhu celého rozhovoru všímám dalších věcí.

Během mého projevu se v něm velmi často vyskytovalo doplňkově slovo *künjang*, což znamená „prostě“ a patří mezi typická výplňová slova, jež používám v češtině. Také během rozhovoru nastalo několik případů, kdy jsem řekla pouze část věty a zbytek za mě dokončovali Korejci. Jednalo se zejména o případy, kdy z kontextu bylo jasné, co chci říct a než jsem vymyslela, jak větu doříct, dokončili ji ostatní za mě. Nemám však pocit, že by to během konverzace výrazně vadilo. Co ovšem působilo komplikace bylo již zmíněné občasné vzájemné špatné porozumění a nedostatečná zpětná vazba.

Porovná-li první a druhou polovinu rozhovoru, lze si všimnout, že v první polovině jsem z drtivé většiny byla mluvčí já a ostatní byli převážně v roli posluchačů, kteří mi dávali zpětnou vazbu a občas pokládali otázky. Ve druhé polovině však dochází k postupnému vyrovnání, v roli mluvčích a posluchačů se střídáme a často i mluví několik lidí najednou. Hlavně závěrečná část rozhovoru je velmi dynamická a pestrá na střídání mluvčích.

Závěr

Koreanistika založená na jihokorejské formě je v České republice oborem poměrně novým, avšak v posledních letech stále více vyhledávaným. S ohledem na tuto skutečnost věřím, že je důležité vytvořit kvalitní základnu, z níž mohou vycházet učební materiály pro studium korejského jazyka přizpůsobené českým studentům.

Ve své práci jsem ve výzkumné části řešila primárně témata zdvořilosti, zpětných vazeb, složených vět a celkově problematiky tvoření vět. Rozhodně stojí za to se jim věnovat v dalších výzkumech. Jelikož se má práce zakládá na rozboru jednoho rozhovoru, slouží jako indikátor dalšího směru možného výzkumu a poukazuje na konkrétní témata, s nimiž jsem se během výzkumu setkala a hledala jsem jejich možná vysvětlení.

Věřím, že je potřeba věnovat větší pozornost tomu, aby studenti lépe pochopili rozdíly v problematice zdvořilosti v českém a korejském jazyce. Jelikož v tomto ohledu shledávám jisté podobnosti, domnívám se, že můžeme mít tendenci do korejského projevu zdvořilosti aplikovat pravidla vázaná na vyjadřování zdvořilosti v jazyce českém. Tím mám na mysli především srovnávání korejských zdvořilostních stupňů s českým tykáním a vykáním.

Dále považuji za přínosné více se zabývat problematikou zpětné vazby. Učíme se mluvnici korejštiny, do které patří i konverzační pravidla, ale nejsem si jistá, zda tato pravidla vnímáme jako samostatnou oblast a dovednost, jež tvoří důležitou součást korejské konverzace. Může to být také z toho důvodu, že ve většině případů procvičujeme mluvnici především písemnou formou, formou monologu či velmi krátkým dialogem obsahujícím pouze otázku a odpověď. Není tedy potřeba se v těchto situacích reakčními projevy ve větší míře zabývat. Jelikož jsme zemí, která má v porovnání s Jižní Koreou nižší míru užívání zpětné vazby, bez poukázání na toto téma můžeme nadále i v cizím jazyce vycházet ze způsobů zpětné vazby osvojených z našeho rodného jazyka.

Věty složené a celkově stavba jakýchkoliv vět je dle mého názoru převážně otázkou dostatečného procvičování mluvenou formou. V písemné formě máme čas o skladbě věty přemýšlet a můžeme zvažovat výběr gramatiky a volbu slov, při mluveném

projevu ovšem tolik času nemáme. Proto si myslím, že nejúčinnějším řešením může být automatizace struktury věty za pomoci dostatečného procvičování.

Zajímavou oblastí pro další výzkum může být i rozbor tematické struktury konverzace Čechů a Korejců a jejich porovnání. Rozlišování témat osobních a neutrální v jednotlivých jazycích a aplikace do rozhovoru.

Považuji za důležité, aby bylo k dispozici více prací a výzkumů na téma konverzační analýzy obecně, i té zaměřené na korejštinu v českém jazyce nebo vypracované konkrétně pro české čtenáře. Jelikož jsem sama během práce na svém výzkumu našla jen minimum českých zdrojů, ze kterých jsem mohla vycházet. Konkrétně v oblasti konverzační analýzy korejštiny jsem četla v drtivé většině články a publikace vypracované pro anglicky mluvící čtenáře. Pro specifickou kombinaci češtiny a korejštiny je potřeba zajistit více zdrojů.

Seznam zdrojů:

Literární zdroje

BROWN, Lucien. *Korean Honorifics and Politeness in Second Language Learning*. 206. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2011. ISBN 978-90-2-72-5610-2.

BROWN, Lucien a John WHITMAN. *Honorific and Politeness in Korean: Korean Linguistics Honorific Language and Linguistic Politeness in Korean*. 17. 2015. DOI: 10.1075/kl.17.2.00lint.0257-3784.

HALL, Edward T. *Beyond Culture*. Anchor Books, 1989. ISBN 0-385-12474-0.

HONG, Čong-Sŏn. Hjöndä gugöüi sangdä nopchim čchegje 현대 국어의 상대 높임 체계 [Hearer honorific system of modern Korean language]. *Gugö nopchimpöb pchjohjöñüi paltal 국어 높임법 표현의 발달 [The development of expression in the Korean language]*. Pakmunsa, 2009, s. 9-30.

KIM, SooHee, Emily CURTIS a Haewon CHO. *Korean Grammar: The Complete Guide to Speaking Korean naturally*. Tuttle Publishing, 2017. ISBN 978-1-4629-1941-3.

LEE, Jeong-bok. *Hangugö kjöngöpöbüi kinünggwa sajong wöñli 한국어 경어법의 기능과 사용 원리 [Function and principles of Korean honorifics]*. Sotong, 2012. ISBN 9788993454659.

MCKAY, Sandra Lee, HORNBERGER, Nancy H, ed. *Conversation Analysis. Sociolinguistics and Language Education: New Perspective on Language and Education*. Multilingual Matters, 2010, s. 513-527. ISBN 978-1-84769-282-5.

PUCEK, Vladimír. *Dějiny koreanistiky: Vznik a rozvoj Koreanistiky v Československu/České republice a její přínos k prohloubení vzájemných vztahů s Koreou* [online]. 2015 [cit. 2020-04-26]. ISBN 978-80-260-7880-7.

SOHN, Ho-min, ed. *Korean Language in Culture And Society*. Honolulu, Hawaii: University of Hawaii Press, 2006. ISBN 978-0-8248-2694-9.

SOHN, Ho-min. *The Korean Language: (Cambridge Language Surveys)*. Cambridge University Press, 1999. ISBN 978-0521361231.

Články

BROWN, Lucien a John WHITMAN. Honorifics and politeness in Korean. *Korean Linguistics* [online]. 2015, **17**(2), 127-131 [cit. 2020-04-26]. DOI: 10.1075/kl.17.2.001int. ISSN 0257-3784. Dostupné z: <http://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/kl.17.2.001int>

KADERKA, Petr a Zdeňka SVOBODOVÁ. Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskusních pořadů. *Jazykovědné aktuality*. 2006, **43**(3/4), 18-51. ISSN 1212-5326.

KIDA, Pawel. Backchannels in Korean - Their structure and functions. *Korean Studies in Russia* [online]. 2014, , 161-174 [cit. 2020-04-26].

KIM, YouJin a Kim MCDONOUGH. The effect of interlocutor proficiency on the collaborative dialogue between Korean as a second language learners. *Language Teaching Research* [online]. 2008, **12**(2), 211-234 [cit. 2020-04-26]. DOI: 10.1177/1362168807086288. ISSN 1362-1688. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1362168807086288>

LE, Ji na. Sangmjöngtähhakkjo inmungwahakjönguso 상명대학교 인문과학연구소[The Institute of Liberal Arts Sangmyung University]. *The journal of liberal arts*. 2010, (23), 1-21.

SEEDHOUSE, Paul. Conversation Analysis and language learning. *Language Teaching* [online]. 2005, **38**(4), 165-187 [cit. 2020-04-26]. DOI: 10.1017/S0261444805003010. ISSN 0261-4448. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0261444805003010/type/journal_article

SACKS, Harvey, Emanuel A. SCHEGLOFF a Gail JEFFERSON. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* [online]. 1974, **50**(4) [cit. 2020-04-26]. DOI: 10.2307/412243. ISSN 00978507. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/412243?origin=crossref>

SACKS, Harvey. Notes on methodology. *J.M. Atkinson and J. Heritage: Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 1984, , 21–27 [cit. 2020-05-02].

Akademické práce

CHANG, Sumi. *Korean Honorific Speech Style Shift: Intra-speaker Variables and Context* [online]. 2014 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/100302/Chang_Sumi_r.pdf. University of Hawaii at Manoa.

KWAK, Youngran. *Manners of Translation of Czech and Korean Honorifics* [online]. 2017 [cit. 2020-04-26]. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého.

LEI, Mee Thien, Abd Razak NORDIN a Jamil HAZRI. *Friendship Quality Scale: Conceptualization, Development and Validation* [online]. 2012 [cit. 2020-04-26]. School of Educational Studies, Universiti Sains Malaysia, Penang.

LEE, Sun-Young, Jihye MOON a Michael H. LON. *Linguistic Correlates of Proficiency in Korean as a Second Language* [online]. 2009 [cit. 2020-04-26]. Cyber Hankuk University of Foreign Studies, University of Maryland at College Park.

MARUŠINEC, Pavel, Magdalena TYDRICHOVÁ a Vít ŠVACHOUČEK. *Zdvořilostní formy v evropských jazycích* [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <http://www.mensa.cz/volny-cas/zajmove-skupiny/jazyky/zdvformy/>

MENDELSON, Morton J. a Frances E. ABOUD. *Measuring Friendship Quality in Late Adolescents and Young Adults: McGill Friendship Questionnaire* [online]. 2014 [cit. 2020-04-26]. McGill University.

VANÍČKOVÁ, Klára. *Transkripce v konverzační analýze* [online]. 2014 [cit. 2020-04-26]. Studie. Karlova Univerzita.